

ДОБРОТВОРНА ДЕЛАТНОСТ АЛЕКСАНДРИСКОГ АРХИЕПИСКОПА-ПАТРИЈАРХА СВ. ЈОВАНА МИЛОСТИВОГ (610-619)¹

Веома видно место у историји добротворне делатности старе Цркве заузима св. Јован Милостиви. Приликом свога доласка на престо александриског архиепископа-патријарха налазила се Православна црква у Египту у стању пуног опадања; број њених припадника постао је, благодарећи погрешним политичким методама централне власти у Цариграду, веома незнатан, док је велика већина становништва у Египту припадала монофизитској вери. Св. Јован Милостиви затекао је само седам православних цркава. За време његове управе број цркава се удесетостручио; многа села, цркве и манастири вратили су се Православној цркви. Овај успех постигао је св. Јован Милостиви не толико у то време уобичајеним верским диспутацијама и другим оружјем духовне полемике, нити спољашњим присилним средствима позајмљеним од представника државне власти. Тадашњи намесник Египта Никита, који је био у пријатељским односима с александријским архиепископом Јованом, није у свом политичком плану имао прогоне јеретика, него је према египатским монофизитима показивао благонаклоности. Православље у Египту тога времена било је углавном ограничено на грчки елемент, у чијим се рукама налазио велики посед, индустрија и велика трговина; овај елемент представљао је највиши друштвени и владајући политички слој. Карактеристично је да је код црквених великодостојника ове епохе тежиште црквенополитичке делатности било стављено не на теолошку теорију и ученост, него на начин живота и делотворну побожност. Прави тип оваквих, у пуном смислу речи практичних, хришћана био је св. Јован Милостиви. Он је на један, данашњим схватањима скоро непојмљив, а за ондашњу монашку побожност сасвим природан и дивљења пун, начин употребљавао богате приходе своје цркве за дела милосрђа и љубави према ближњему. То је био, истина, најправилнији пут, којим је члан владајућег грчко-друштвеног слоја у Египту могао да врши код монофизитских Египћана пропаганду у корист враћања монофизита Православној цркви и побољшања политичких односа између коптског становништва

¹ Гласник Српске Православне Цркве, XXVI, 1945, 74-76.

и државе; овим методама Јован Милостиви је постигао веће успехе него претходник му Евлогије ученим трактатима. Најближа околина архиепископа-патријарха имала је пуно разумевање за његове интенције, па га је у његовој акцији одлучно и истрајно помагала.

Православна црква назива Јована Милостивим или раздељивачем милостиње. Хумана, никада у недоумици за прибављање све новијих и новијих средстава за извођење разних и многоструких добротворних планова – активност јесте основна црта његовог карактера! За остваривање великог харитативног плана имао је на располагању, за тадашње прилике, огромне приходе Александријске цркве. Велики земљишни посед и добро развијена трговачка флота, која је одржавала робни саобраћај између Египта, с једне, и осталих земаља на Средоземном мору, с друге стране, па неки пут долазила и у област Атлантика (Британија), доносили су знатну ренту и чисту добит. Приликом ступања на архиепископски престо нашао је у црквеној благајни готовину од 80 центи (7,500.00 динара према течају од 1912), а још знатно већа била је свота коју је прибавио у облику прилога побожних епархиота. Ове велике своте није употребио, по угледу на многе друге црквене великодостојнике, на подизање велелепних црквених грађевина, у првом реду храмова, него на изградњу гостионица за хације, болница, домова за старце, за болесне жене и жене које се налазе пред порођајем, настојећи да у што већој мери ублажује социјалне тешкоће и невоље. Црква оног времена преузела је у овом погледу социјалнополитичку функцију државе и општине. Болеснике у болницама, које је издржавала Александријска црква, посећивао је двапут до трипут седмично. Просјацима је обилно делио милостињу, која је у појединим случајевима достигала и висину од 6 до 12 златника (90–180 динара према течају од 1912 године).

У временима велике нужде и беде архиепископ је био неисцрпан у милодарима. Када су Персијанци освојили Јерусалим, многе су избеглице нашле сигурно уточиште у Египту. Сам архиепископ показао је далекосежног интересовања за судбину избеглица, и његовим старањем нашли су сви склоништа. Избеглице, који су били преморени од напорног путовања или оболеле, сместио је по домовима за хације или болницама, где су уз слободно издржавање уживали и бесплатно лечење. Здраве, пак избеглице примале су за време свог боравка у Египту дневнице из црквене благајне, и то мушки по 60 златних пара, а женске по 1,20 златан динар. Сем тога, упутио је јерусалимском архиепископу-патријарху Модесту за пострадало становништво и цркве знатну своту новаца, више лађа пуних хлеба, меса, пасуља, грашка и сочива, те преко 1000 египатских радника да учествују у обнови Јерусалима, који је за време персијске инвазије много пострадао од пожара.

Његова благодотворност перхоресцирала је сваког, па и оправдано испитивање да ли сиромаш стварно заслужује милостињу. Није постојала никаква контрола гледе правилне расподеле његових

милодара. Довољна је била констатација да сиромаштво, беда и невоља уопште постоји. Он је заступао становиште да свакоме који моли ваља уделити. Приговоре да ће његова далекосежна дарезљивост морати напоследку исцрпсти и највеће приходе, одбијао је речима: „Божанска воља учинила ме је управником Његових дарова. Када би цео људски род дошао у Александрију да прима милостињу, не би то довело у искушење неограничена блага Бога нити Свету Цркву.“

Сами становници Александрије много су се дивили штедрости овог архиепископа-патријарха, али су се тешко одлучивали да пођу његовим путем. Ако је архиепископ успео да придобије кога богаташа, није се он устручавао да се што чешће овом за милодар обрати. Црквени великодостојник обичавао је да овај свој поступак оправда овим речима: „Ко, у намери да обдари сиромашне, на пристојан начин до коже свуче богаташа, не чини никакав грех, нарочито ако су они велике тврдице. Двострука је тада добит, јер с једне стране, спасава душе оних, а с друге стране, сам не малу награду прима.“

Св. Јован са свог високог положаја, и иначе, користио се својим великим утицајем на државне чиновнике и велике поседнике да би им што јасније и одлучније предочио њихове дужности према нижим друштвеним слојевима, позивао их у свој кабинет и опомињао их да чине добротворства. Говорио је: „Не да их бијемо, него да нам они служе, дао нам је Бог слуга, а можда ни за то не, него да их помажемо нашим од Бога примљеним даровима.“

Свештенство које на тако делотворан начин покушава да реши сложеност социјалног питања, несумњиво је морало имати велику моћ над широким народним слојевима; овај велики утицај задобило је оно не само због веровања да врши службу посредника између Бога и верних, него што је умело да пробуди у лајку свест да оно дели с народом његове свакодневне бриге и да их отклања.